

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2020

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Θέματα και Απαντήσεις

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

ΓΥΜΝΑΣΙΟ / ΛΥΚΕΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

<http://www.othisi.gr>

Τετάρτη, 17 Ιουνίου 2020
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (ΠΑΛΑΙΟ)

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια Β1,5-7, Β6, 9-10

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθεταὶ τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ καθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται καθαρισταί. Ἄναλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἑλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σωζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται), ἢ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἔστιν ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική. Λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γὰρ ἔστι περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἑλλειψις καὶ τὸ μέσον.

ΘΕΜΑ Α

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο:

1. Κάθε νομοθέτης διαμορφώνει αγαθοὺς πολίτες.
2. Η γένεση και η φθορά είναι παρόμοιες διαδικασίες στην «ἀρετὴν» και στην «τέχνην».
3. Ο Αριστοτέλης θεωροῦσε απαραίτητη την ὑπαρξη του δασκάλου για την ἀπόκτηση της ἠθικῆς ἀρετῆς.
4. Με τη λέξη «ἐπιστήμη» ο Αριστοτέλης εννοεῖ την καθαρὰ πνευματικὴ δραστηριότητα.

5. Η «ύπερβολή» και η «έλλειψις» δεν παρατηρούνται στα «πάθη».

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Λάθος

ΘΕΜΑ Β1.

Β1. Ο Αριστοτέλης προβάλλει τον εθισμό ως τον κυριότερο τρόπο απόκτησης της ηθικής αρετής. Με ποιες εκφραστικές επιλογές το επιτυγχάνει; Να απαντήσετε με αναφορές στο πρωτότυπο κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η άποψη του Αριστοτέλη είναι ότι οι ηθικές αρετές δεν γεννιούνται μέσα μας εκ φύσεως αλλά τις αποκτούμε με την επανάληψη των ηθικών πράξεων. Οι εκφραστικές επιλογές του αποσπάσματος τονίζουν τη σημασία της ηθικής πράξης στην απόκτηση της ηθικής αρετής τόσο στην προσωπική όσο και στην πολιτική ζωή.

Με το παράδειγμα (μαρτυρεί και τό γιγνόμενον) από το χώρο της πολιτικής που οι νομοθέτες προσπαθούν να κάνουν τους ανθρώπους ενάρετους με τον εθισμό και την εξάσκηση δείχνει την αξία της επανάληψης και του εθισμού (ἐθίζοντες ποιούσιν αγαθούς). Η τροπική μετοχή ἐθίζοντες αναδεικνύει τον εθισμό ως τον βασικό τρόπο κατάκτησης της αρετής.

Επιπλέον, μέσα από τον εμπρόθετο προσδιορισμό του μέσου «διά τῶν αὐτῶν», αναδεικνύει την επανάληψη των πράξεων ως το κυρίαρχο μέσο της γένεσης των αρετών. Αναλυτικότερα, διαφαίνεται ότι η άσκηση καθαυτή δεν είναι αρκετή. Η άσκηση πρέπει να γίνεται με γνώση και εφαρμογή των κατάλληλων για κάθε τέχνη κανόνων ή μιας ορισμένης τεχνικής. Η δημιουργία και ο εκφυλισμός της επίκτητης ιδιότητας προκύπτουν από αντίστοιχους λόγους και ποιότητα εθισμού.

Ανάλογα προς τις αρετές κατακτώνται και οι τέχνες. Τα παραδείγματα από το χώρο των τεχνών και συγκεκριμένα οι εμπρόθετοι τρόποι που ακολουθούν «ἐκ μὲν γάρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν» και «ἐκ δέ τοῦ (οἰκοδομεῖν)» δείχνουν ότι ο κυρίαρχος τρόπος καλλιέργειας μιας δεξιότητας δεν είναι η οποιαδήποτε εξάσκηση, αλλά η ποιότητα της εξασκήσεως, που προηγείται, καθορίζει την ποιότητα της αποκτημένης δεξιότητας. Τα απαρέμφορα των εμπρόθετων προσδιορισμών του τρόπου προβάλλουν την πάγια πεποίθησή του ότι η αρετή και οι τέχνες αποκτούνται μέσα από τις πράξεις των ατόμων.

Τέλος, με το επιχείρημα εξ αντιθέτου φαίνεται ότι ο δάσκαλος θα δώσει τον προσανατολισμό του ορθού εθισμού διδάσκοντας τους κανόνες της αρετής, τους τρόπους εφαρμογής τους και εκπαιδύοντας στην ορθή άσκηση. Ο δάσκαλος είναι αυτός που παρακολουθεί και καθοδηγεί τους ανθρώπους στον σωστό εθισμό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι τύποι («έθιζοντες», «ποιούσιν», «κιθαρίζειν», «γίνονται») εμφανίζονται σε χρόνο Ενεστώτα για να δηλώσουν με την χρονική τους βαθμίδα και το ποιόν ενέργειας τη σημασία της επανάληψης της ηθικής πράξης για την απόκτηση της ηθικής αρετής.

ΘΕΜΑ Β2.

B2. «Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη ... ἂν εἴη στοχαστική»: Σε ποιο συμπέρασμα οδηγείται ο Αριστοτέλης με τη σύγκριση «ἀρετῆς» και «τέχνης»; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο Αριστοτέλης εκθέτει ένα υποθετικό συλλογισμό για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η αρετή δεν μπορεί παρά να είναι μεσότης. Στον συλλογισμό αυτό συγκρίνει την αρετή και τη φύση με την τέχνη και διαπιστώνει ότι η αρετή είναι ακριβέστερη και ανώτερη από κάθε τέχνη, όπως και η φύση.

Αναλυτικότερα, κάθε τέχνη εκπληρώνει σωστά το έργο της (σκοπό της) όταν αποβλέπει στη μεσότητα και σ' αυτή κατευθύνει τα έργα του καλλιτέχνη. Γιατί ωραίο έργο είναι αυτό που τίποτε δεν του λείπει και τίποτε παραπάνω από ό,τι πρέπει δεν έχει. Αν όμως σε όλες τις τέχνες αναζητούμε και έχουμε ως στόχο την μεσότητα, πόσο μάλλον πρέπει να την αναζητούμε και να την έχουμε ως στόχο στην ηθική αρετή (όπως και η φύση) η οποία είναι ανώτερη από κάθε τέχνη.

Οι τρεις έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας κάποιας μορφής: η τέχνη μορφοποιεί το υλικό της, η φύση δημιουργεί επίσης μορφές, η αρετή δίνει μορφή στην προσωπικότητα του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης συγκρίνει τις τρεις έννοιες μεταξύ τους: η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον άνθρωπο· η φύση είναι ανώτερη από την τέχνη (σε άλλο του έργο διαβάζουμε: «μᾶλλον δ' ἐστὶ τὸ οὐ ἔνεκα καὶ τὸ καλὸν ἐν τοῖς τῆς φύσεως ἔργοις ἢ ἐν τοῖς τῆς τέχνης»)· γι' αυτό ή τέχνη μιμείται τήν φύσιν. Ο Ασπάσιος, ο πιο αξιόλογος σχολιαστής του Αριστοτέλη, σχολιάζοντας το χωρίο αυτό λέει: «καί γάρ ή φύσις ἀμείνων τῆς τέχνης, μιμείται γάρ ή τέχνη τήν φύσιν, ή δέ ἀρετή ἔτι ἀμείνων, ἔστι γάρ η ἀρετή τελειότης φύσεως καί κατωρθωμένη φύσις».

Αναλυτικότερα, η αρετή είναι ανώτερη και ακριβέστερη από την τέχνη, γιατί η αρετή δε συνδέεται με τη δημιουργία μορφών αλλά με την τελείωση του κορυφαίου στην αξιολογική κλίμακα όντος, που δεν είναι άλλο από τον άνθρωπο.

Εξάλλου η αρετή είναι "τελειότης φύσεως και κατωρθωμένη φύσις", δηλ. μια φύση, φυσική ιδιότητα με επιτυχία οδηγημένη στο σκοπό της, στο στόχο της. Ακόμη

κατά τον Αριστοτέλη, όπως κάθε φυσικό ον οδηγείται στο «τέλος», στην τελειώσή του, έτσι και η ανθρώπινη ψυχή φτάνει στην αποκορύφωσή της, στο «τέλος» της με την αρετή, η αρετή δηλ. είναι η τελειότητα της ψυχής. Επίσης ο Αριστοτέλης δέχεται ότι από τη φύση οι άνθρωποι έχουν την ικανότητα να δεχτούν τις αρετές και ότι «τελειοῦνται» στην αρετή, φτάνουν στην τελείωση «διά τοῦ ἔθους».

Η κύρια πρόταση τοῦ μέσου ἄν εἶη στοχαστική συντακτικά αποτελεί την απόδοση των δύο υποθέσεων που προηγήθηκαν (εἰ ἐπιστήμη ἐπιτελεῖ / < εἰ > δ' ἢ ἀρετή ἐστὶν ἀμείνων). Με ὅρους της αριστοτελικής (τυπικής) λογικής αποτελεί το συμπέρασμα του υποθετικού συλλογισμού. Ο υποθετικός συλλογισμός ταιριάζει στο επιστημονικό ὕφος, γιατί υποδηλώνει μετριοπάθεια, διαλλακτικότητα και ἔλλειψη δογματισμού. Η χρήση, ἄλλωστε, και της δυνητικής ευκτικής τοῦ μέσου ἄν εἶη στοχαστική ενισχύει την παραπάνω θέση.

ΘΕΜΑ Β3.

B3. Να γράψετε στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτό τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη:

- α. Ο Αριστοτέλης επιλέγει να φοιτήσει στην Ακαδημία γιατί θαυμάζει τον Εύδοξο.
- β. Η ψυχοσύνθεση του Αριστοτέλη ήταν κατά βάση ποιητική.
- γ. Ο Αριστοτέλης κατηγορήθηκε ως φιλομακεδόνας.
- δ. Η ηθική αρετή σχετίζεται με το «λόγον ἔχον μέρος» της ψυχής.
- ε. Η ευδαιμονία κατά τον Αριστοτέλη είναι ενέργεια ψυχής και όχι κατάσταση.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β4.

B4. Για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν να βρείτε μια ετυμολογικά συγγενή στο κείμενο που σας δόθηκε: θέμα, συνήθεια, ψυχοφθόρος, ανούσιος, ανεκτός, αβλεψία, ασωτία, ἄρρητος, αφαίρεση, βολίδα.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- θέμα: νομοθέται
- συνήθεια: ἐθίζοντες
- ψυχοφθόρος: φθείρεται
- ανούσιος: ἐστίν

- ανεκτός: είχεν
- αβλεψία: βλέπουσα
- ασωτία: σωζούσης
- άρρητος: λέγω
- αφαίρεση : άφελείν
- βολίδα: ύπερβολής

ΘΕΜΑ Β5.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Πλάτων, Πρωταγόρας 324D

«Διότι, εάν μεν υπάρχει αυτό το ένα πράγμα και εάν αυτό το πράγμα δεν είναι ούτε η οικοδομική ούτε η μεταλλουργία ούτε η κεραμική, αλλά η δικαιοσύνη και η σωφροσύνη και το όσιον (και αυτά τα ονομάζω όλα μαζί άνδρος άρετήν): εάν υπάρχει λοιπόν αυτό το πράγμα στο οποίο πρέπει να μετέχουν όλοι και σύμφωνα με το οποίο πρέπει να ενεργεί κάθε άνδρας ξεχωριστά σε περίπτωση που θέλει να μάθει ή να πράξει κάτι, και σε καμιά περίπτωση χωρίς αυτό: και εάν, σε περίπτωση που κάποιος δεν μετέχει σ' αυτό, είτε παιδί είναι, είτε άνδρας είτε γυναίκα, πρέπει να τον διδάσκουμε και να τον τιμωρούμε, μέχρι που, με την τιμωρία, να βελτιωθεί: και εάν, σε διαφορετική περίπτωση, πρέπει να εκδιώκουμε από την πόλη ή να σκοτώνουμε ως ανίατο όποιον δεν υπακούει σε αυτό το πράγμα ακόμα και μετά τη διδασκαλία, ακόμα και μετά την τιμωρία: εάν λοιπόν έτσι έχουν τα πράγματα, και εάν, παρόλο που αυτή είναι η φύση των πραγμάτων, οι αγαθοί άνδρες, ενώ μορφώνουν τους γιους τους σε όλα τα άλλα, αυτό δεν τους το διδάσκουν, τότε σκέψου τι περίεργα πλάσματα είναι αυτοί οι αγαθοί άνδρες! Ότι το πράγμα αυτό το θεωρούν διδακτό και στο ιδιωτικό και στο δημόσιο επίπεδο, το αποδείξαμε ήδη.»

Αφού μελετήσετε το μεταφρασμένο απόσπασμα από τον Πρωταγόρα του Πλάτωνα, να παρουσιάσετε τη διαφορά αντίληψης, σχετικά με τη διδασκαλία της ηθικής αρετής, μεταξύ αυτού και των Ηθικών Νικομαχείων του Αριστοτέλη.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Και οι δύο στοχαστές προβάλλουν την αντίληψή τους για την διδασκαλία της αρετής. Αν και οι δύο αποδέχονται ότι η είναι διδακτή παρουσιάζουν ορισμένες διαφορές.

Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι οι ηθικές αρετές δεν είναι μέσα εκ φύσεως και ότι η ποιότητα των πράξεων μας καθορίζει και την ποιότητα της κατακτηθείσης αρετής. Στη διαδικασία αυτή ο ρόλος του δασκάλου είναι καθοριστικός και τον αναλαμβάνει ο νομοθέτης στο δημόσιο βίο και ο δάσκαλος στον ιδιωτικό.

Ειδικότερα, κατά τον Αριστοτέλη, όσον εξαρτάται από τους νομοθέτες όλα τα πολιτεύματα είναι καλά, αφού πρόθεση κάθε νομοθέτη είναι να κάνει τους πολίτες ενάρετους (τό μὲν βούλημα παντός νομοθέτου τοῦτ' ἐστί= το τοῦτ' αναφέρεται στο ἐθίζοντες ποιούσιν ἀγαθούς). Αν όμως (δε) διαπιστώνουμε διαφορά στα πολιτεύματα (πολιτεία πολιτείας ἀγαθή φαύλης), πρόκειται στην ουσία για διαφορά ως προς τον βαθμό τελειότητας (διαφέρει τούτω): γιατί το ένα πολίτευμα βοηθεί περισσότερο τους πολίτες να ασκηθούν με τον σωστότερο τρόπο στα έργα της αρετής, ώστε να γίνουν τελικά κάτοχοί της, ενώ το άλλο απλώς επιτελεί το ίδιο αυτό έργο με λιγότερη επιτυχία (ὅσοι δέ μή εὖ αὐτό ποιούσιν ἀμαρτάνουσιν). Η «φαύλη πολιτεία» δεν σημαίνει εδώ το «κακό πολίτευμα» αλλά «το λιγότερο τέλειο».

Αποδέχεται έτσι η σωκρατική αντίληψη ότι η αρετή μπορεί να διδαχτεί. Όπως και ο Πλάτωνας (στην "Πολιτεία" - μύθος του σπηλαίου), έτσι και ο Αριστοτέλης τονίζει τη σημασία της παιδείας και της ανάγκης να αναλάβει το κράτος (φιλόσοφοι-νομοθέτες) αυτό το καθήκον. Το ήθος και το έθος θα δημιουργηθούν από την πολιτεία με τους νόμους της.

Χαρακτηριστική είναι, επίσης, η υποθετική μορφή, που τονίζει το αντίθετο: αν δηλαδή η αρετή ήταν έμφυτη, οι άνθρωποι θα ήταν εκ φύσεως καλοί ή κακοί και δεν θα χρειαζόταν να τους διδάξει κανείς. Ο δάσκαλος θα δώσει τον προσανατολισμό του ορθού εθισμού διδάσκοντας τους κανόνες της αρετής, τους τρόπους εφαρμογής τους και εκπαιδύοντας στην ορθή άσκηση. Ο δάσκαλος είναι αυτός που παρακολουθεί και καθοδηγεί τους ανθρώπους στον σωστό εθισμό.

Από την άλλη ο Πρωταγόρας θεωρεί την αρετή ως το "ένα" και το "αναγκαίο" για την ύπαρξη της πόλης δεν είναι κάποια ειδική τέχνη - που την κατέχουν μερικοί - αλλά η "άνδρος άρετή", η πολιτική αρετή, που τη συναποτελούν η δικαιοσύνη, η σωφροσύνη και η οσιότητα. Βασική υποχρέωση κάθε πολίτη είναι να ρυθμίζει τη ζωή και τη συμπεριφορά του σύμφωνα με την πολιτική αρετή - με τη σωφροσύνη, τη δικαιοσύνη, την οσιότητα. Αν δε γίνει αυτό, η οργανωμένη ζωή είναι ανέφικτη.

Γι' αυτό θα πρέπει να επεμβαίνει και η πολιτεία με τη διδασκαλία και την τιμωρία. αν κάποιος δεν μετέχει σ'αυτή, είτε είναι παιδί, είτε άνδρας, είτε γυναίκα πρέπει με τη διδασκαλία ή την τιμωρία να βελτιώνεται. Κι αν δεν υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης ακόμα και μετά τη διδασκαλία και την τιμωρία πρέπει να εκδιώκεται από την πόλη ή να σκοτώνεται γιατί είναι ανίαιτος. Η αυστηρότητα αυτών των ποινών δείχνει πόσο σημαντική είναι η συμμετοχή στην πολιτική αρετή.

Διαφαίνεται ότι και για τους δύο ο δάσκαλος έχει καθοριστικό ρόλο στην καλλιέργεια της αρετής. **Ο Αριστοτέλης προβάλλει την άποψη ότι ο δάσκαλος έχει ρόλο καθοδηγητικό και υποδεικνύει σε άλλους τις σωστές πράξεις, αναδεικνύοντας έτσι την ελευθερία της βούλησης των ατόμων, την προαίρεση. Ο Πρωταγόρας, από την άλλη, θεωρεί ότι η πολιτεία ελέγχει τη διδασκαλία της αρετής και επεμβαίνει, τιμωρώντας και εκδιώκοντας, όποιον δεν προσαρμόζει τη συμπεριφορά του στα πλαίσια που ορίζει η κοινωνία. Ο Αριστοτέλης δίνει έμφαση στην διαδικασία της κατάκτησης ενώ ο Πρωταγόρας στον έλεγχο.**

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφών, Πόροι V, 11-13, (OXFORD CLASSICAL TEXTS)

Στο παρακάτω απόσπασμα του διδακτικού έργου «Πόροι ή περί προσόδων» ο Ξενοφών συνδέει την οικονομική ευημερία της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης.

εἰ δέ τις αὖ εἰς χρήματα κερδαλεώτερον νομίζει εἶναι τῇ πόλει πόλεμον ἢ εἰρήνην, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη ἢ εἴ τις τὰ προγεγεννημένα ἐπανασκοποῖ τῇ πόλει πῶς ἀποβέβηκεν. εὐρήσει γὰρ τό τε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα, ἐν πολέμῳ δὲ πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα· γινώσεται δ', ἦν σκοπῆ, καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας, ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ἠϋξήμενας τε τὰς προσόδους, καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται. εἰ δέ τις με ἐπερωτῆ· Ἦ καὶ, ἂν τις ἀδικῆ τὴν πόλιν, λέγεις ὡς χρὴ καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν; οὐκ ἂν φαίην· ἀλλὰ μᾶλλον λέγω ὅτι πολὺ θᾶττον ἂν τιμωροίμεθα αὐτούς, εἰ μηδένα ὑπάρχοιμεν ἀδικοῦντες· οὐδένα γὰρ ἂν ἔχοιεν σύμμαχον.

ΘΕΜΑ Γ1.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παρακάτω αποσπάσματος: «εἰ δέ τις με ἐπερωτῆ· ... ἂν ἔχοιεν σύμμαχον».

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Εάν όμως κάποιος με ρωτούσε: «αλήθεια υποστηρίζεις πως αν κάποιος αδικεί την πόλη πρέπει ακόμη και προς αυτόν να κάνουμε ειρήνη;», δεν θα το ισχυριζόμουν· αλλά περισσότερο ισχυρίζομαι ότι πολύ γρηγορότερα θα τιμωρούσαμε αυτούς, εάν δεν αδικούσαμε κανένα· γιατί κανένα δεν θα είχαν ως σύμμαχο.

ΘΕΜΑ Γ2.

Γ2. Με βάση το αδιδακτο κείμενο, ποια είναι τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και ποια τα μειονεκτήματα του πολέμου;

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από το έργο «Πόροι» ο Ξενοφών επιδιώκει να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται η οικονομική ευημερία της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης και να αντιταχθεί σε όσους υποστηρίζουν ότι ο πόλεμος είναι πιο επικερδής για την πόλη.

Επισημαίνει ότι στο παρελθόν σε περίοδο ειρήνης πολλά χρήματα εισέρρευσαν στο ταμείο της πόλης (πολλά χρήματα ἀνενεχθέντα: η μετοχή χρησιμοποιείται για να

δηλώσει τη συγκέντρωση και τη φύλαξη χρημάτων στο θησαυροφυλάκιο της ακρόπολης.), ενώ κατά τη διάρκεια του πολέμου καταδαπανήθηκαν (πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα). Και στις μέρες του, ωστόσο, εξαιτίας του πολέμου πολλά έσοδα χάθηκαν (πολλὰς τῶν προσόδων ἐκλιπούσας) και αυτά που συγκεντρώθηκαν ξοδεύτηκαν για την κάλυψη διάφορων αναγκών (τάς εισελθούσας εἰς παντοδαπά καταδαπανηθείσας). Εξάλλου, η ειρήνη στη θάλασσα έφερε αυξημένα έσοδα (ἠϋξημένας τάς προσόδους) και έδωσε τη δυνατότητα στους πολίτες να τα αξιοποιήσουν όπως νόμιζαν (ἐξόν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ταῦτα).

ΘΕΜΑ Γ3.

Γ3.α. «πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εισελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας»: οι μετοχές του αποσπάσματος να μετατραπούν στο β' ενικό πρόσωπο της οριστικής παρατατικού στην ίδια φωνή. (μονάδες 3)

β. Για τα επιρρήματα του αποσπάσματος «ἀλλὰ μᾶλλον λέγω ὅτι πολὺ θᾶπτον ἂν τιμωροίμεθα αὐτούς» που βρίσκονται στο συγκριτικό βαθμό, να γράψετε τους άλλους δύο βαθμούς. (μονάδες 4)

γ. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις (μονάδες 3):

τις : τη δοτική πληθυντικού
 προσόδους : την ονομαστική πληθυντικού
 πολίταις : τη γενική ενικού

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. ἐξέλειπες

εἰσήεισθα / εἰσήεις

κατεδαπανῶ

β. μάλα / μάλιστα

ταχέως / τάχιστα

γ. τισί

αἱ πρόσοδοι

τοῦ πολίτου

ΘΕΜΑ Γ4.

Γ4.α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους όρους: «ἡ εἰρήνην», «ταῦτα» (το πρώτο του κειμένου), «τῶν προσόδων», «ἄγειν». (μονάδες 4)

β. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή «ἀνενεχθέντα» και να δικαιολογήσετε τον χαρακτηρισμό της. (μονάδες 2)

γ. Να ξαναγράψετε το απόσπασμα «ἀλλὰ μᾶλλον ... ὑπάρχοιμεν ἀδικοῦντες»: μετατρέποντας τον υποθετικό λόγο από πλάγιο σε ευθύ (μονάδες 2) και από «απλή σκέψη του λέγοντος» σε «αντίθετο του πραγματικού». (μονάδες 2)

Ἀρετήρια το μέλλον

Ἀρετήρια το μέλλον

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Γ4.α.

- **ἡ εἰρήνην** : το ουσιαστικό εἰρήνην δυνάμει του συγκριτικού «ἦ» λειτουργεί ως δεύτερος όρος σύγκρισης με ἀ΄ όρο σύγκρισης «τόν πόλεμον», που λειτουργεί ως υποκείμενο στο απαρέμφατο «εἶναι». Εκφέρεται με το συγκριτικό «ἦ» και ομοιόπτωτα με τον ἀ΄ όρο, ενώ συγκριτική λέξη είναι το επίθετο «κερδαλεώτερον».
- **ταῦτα**: υποκείμενο του ρήματος «κριθείη» (Αττική σύνταξη).
- **τῶν προσόδων**: γενική διαιρετική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός στο επίθετο «πολλάς»
- **ἄγειν**: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα «χρή» (με εννοούμενο υποκείμενο τήν πόλιν ἡ ἡμᾶς).

Γ4.β.

ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή που αναφέρεται στο αντικείμενο «χρήματα» του ρήματος «εὐρήσει». Είναι κατηγορηματική γιατί εξαρτάται από το γνώσεως σημαντικό ρήμα «εὐρήσει».

Γ4.γ.

Η ειδική πρόταση κατά την μετατροπή από πλάγιο σε ευθύ λόγο θα γίνει κύρια πρόταση κρίσεως που θα εκφέρεται με δυνητική ευκτική.

- Υπόθεση: εἰ μηδένα ὑπάρχοιμεν ἀδικοῦντες
Απόδοση: πολὺ θᾶπτον ἂν τιμωροῖμεθα αὐτούς
→Απλή σκέψη του λέγοντος
- Υπόθεση: εἰ μηδένα ὑπῆρχοιμεν
Απόδοση: ἂν ἐτιμωροῦμεθα
→Αντίθετο του πραγματικού

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στα φετινά θέματα των Αρχαίων ελληνικών οι υποψήφιοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε διδαγμένο απόσπασμα από τα Ηθικά Νικομάχεια του Αριστοτέλη και να μεταφράσουν αίδακτο από το έργο Πόροι του Ξενοφώντος. Τα θέματα, που αξίωναν την αφαιρετική και κριτική ικανότητα των μαθητών, είναι σαφή και ελέγχουν αρκετά μεγάλο εύρος της διδαχθείσας ύλης με ικανοποιητική διαβάθμιση ως προς το βαθμό δυσκολίας

Αφειρηρία το μέλλον

Αφειρηρία το μέλλον

